

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Хоменко Інни Олександрівни

на дисертаційну роботу Чепіжко Олени Володимирівни

на тему «Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Проблема забезпечення та підтримання високого рівня конкурентоспроможності є однією з найважливіших проблем у сучасних умовах розвитку ринкової економіки, які характеризуються довгостроковою нерівновагою, глобальними різновекторними тенденціями впливу на суб'єкти господарювання, високим рівнем конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що супроводжується зростанням невизначеності середовища функціонування підприємств та обумовлює появу як потенційних можливостей так і ризиків у їх розвитку.

Враховуючи трансформацію економічних відносин в Україні, посилення інтеграційних процесів та входження її у світовий економічний простір, стає необхідністю побудова ефективної системи управління на вітчизняних підприємствах, в тому числі і управління конкурентоспроможністю з урахуванням сучасних особливостей конкурентного процесу. Цьому сприятиме поглиблення теоретико-методичних засад удосконалення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Саме на вирішення цих завдань спрямовується тема дисертаційної роботи О. В. Чепіжко, що обумовлює її актуальність. У роботі поглиблено теоретичні положення та сформовано практичні рекомендації щодо управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності.

Здійснене дисертаційне дослідження відповідає сучасним напрямкам розвитку економічної науки та безпосередньо пов'язане з тематикою науково-дослідних робіт, що проводилися у НТУ «Харківський політехнічний інститут», а саме з темами: «Управління ризиками та конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності ринкової середовища» (ДР № 0117U004810), де автором розроблено науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності підприємств електротехнічної галузі України на основі використання функції Е. Харрінгтона, яка дозволяє моделювати процес узгодженої поведінки окремих підсистем єдиного цілого шляхом перетворення різнорозмірних параметрів у безрозмірну величину; «Організаційно-економічне забезпечення ефективного розвитку промислового комплексу та соціальної сфери України (ДР № 0117U004808), у межах виконання якої дисертантом розроблено сукупність заходів щодо удосконалення організаційно-економічного механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства в умовах невизначеності ринкового середовища.

2. Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність та наукова новизна

Основні науково-теоретичні положення, методичні підходи, оцінки, висновки дисертаційного дослідження О.В. Чепіжко є науково-обґрунтованими та достовірними, що забезпечується коректністю постановки наукових і практичних завдань, комплексністю використання методичних прийомів, глибоким вивченням вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, логічністю теоретичних викладок, опрацюванням значного масиву економіко-статистичної інформації. Наукова обґрунтованість і достовірність результатів дисертаційного дослідження також обумовлена застосуванням сучасних методів наукового дослідження, кваліфікованим відбором, систематизацією та об'єктивністю оцінки інформації.

Обґрунтованість та достовірність результатів дисертаційної роботи О. В. Чепіжко підтверджується апробацією та позитивною оцінкою її положень на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях,

публікаціями у фахових та інших виданнях, впровадженням результатів дослідження у господарську діяльність промислових підприємств та у навчальний процес.

Дисертантом викладено власну точку зору відносно управління конкурентоспроможністю промислових підприємств згідно еволюційно - інституційного підходу дослідження конкурентного процесу, відповідно до якого розвиток конкурентних умов та суб'єктів конкуренції відбувається під впливом ринкових, інституціональних та випадкових факторів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

Здобувачем поглиблено теоретичні положення щодо управління конкурентоспроможності промислових підприємств та сформульовано практичні рекомендації відносно напрямів удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування в сучасних умовах підвищеної мінливості ринкового середовища.

Зокрема, дослідження історичного розвитку фундаментальних теорій конкуренції та конкурентоспроможності дозволило узагальнити періодизацію та класифікаційні ознаки еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності з виокремленням чотирьох етапів становлення і розвитку теоретичних концепцій та факторів конкурентоспроможності (с.50-52).

Автором, виділено підхід дослідження конкуренції та конкурентоспроможності на мікро- і мезорівнях на сучасному етапі еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності як еволюційно – неоінституційний підхід (с. 51-53);

Набуло подальшого розвитку трактування поняття «конкурентоспроможність підприємства», яке враховує найістотніші ознаки та властивості цієї категорії, особливості її виникнення, існування та зміни в умовах невизначеності (с.60-63).

На основі дослідження світового досвіду управління конкурентоспроможністю автором визначені основні детермінанти конкурентних переваг промислових підприємств країн світових лідерів конкурентоспроможності (с.77-78);

Автором визначено компонентну структуру формування механізму

управління конкурентоспроможністю промислових підприємства з виокремленням його основних елементів, яка дає змогу визначити ефективні управлінські дії та вибрати оптимальні інструменти впливу на рівень конкурентоспроможності промислового підприємства в умовах невизначеності та ризиків ринкового середовища (с. 89-91);

Дослідження стану розвитку вітчизняних підприємств машинобудування, зокрема підприємств електротехнічної промисловості України дало можливість визначити сучасні напрями удосконалення управління конкурентоспроможністю підприємств машинобудування на основі реформування та розвитку цільових систем менеджменту з урахуванням міжнародних стандартів (с. 130-132);.

Проведений аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства надало можливість автору удосконалити науково-методичний підхід оцінки конкурентоспроможності промислових підприємства, який, базується на основі методу багатовимірного аналізу з використанням функції Е. Харрінгтона (с. 141-149), з уточненням системи показників для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства за функційними сферами господарювання (с. 142-143);

Автором запропоновано систему організаційно-економічних важелів управління конкурентоспроможністю промислового підприємства, що сприяють удосконаленню механізму управління конкурентоспроможності підприємства в умовах невизначеності (с. 157-165);

Запропоновано використання науково-методичного підходу до кількісної оцінки фінансових ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства, з обґрунтуванням впливу прогнозування ймовірнісних витрат при розробки заходів управління конкурентоспроможністю на управління рівнем конкурентоспроможності промислового підприємства (с.183-190).

3. Зміст та завершеність дисертації

У дисертації сформульовано теоретичні положення, методологічні основи, удосконалено методичні підходи та надано практичні рекомендації щодо

здіяння ендогенних чинників модернізації економіки регіонів України в сучасних умовах.

У першому розділі дисертації автором на основі дискурса наукової думки щодо еволюції теоретичних засад розвитку конкуренції і конкурентоспроможності узагальнена періодизація та класифікаційні ознаки еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності. За результатом критичного аналізу методичних підходів до дослідження конкуренції та конкурентоспроможності, виділено сучасний еволюційно – неінституційний підхід дослідження. Вивчення понятійного апарату теорії конкуренції і конкурентоспроможності надало змогу уточнити поняття «конкурентоспроможність підприємства», з урахуванням найістотніших властивостей цієї категорії. На основі вивчення та узагальнення світового досвіду управління конкурентоспроможністю підприємств країн-лідерів світової конкурентоспроможності автором виокремлено основні детермінанти конкурентних переваг промислових підприємств. Дисертантом розроблено компонентну структуру формування механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства з виокремленням його основних елементів, використання яких забезпечує ефективне прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності.

У другому розділі проведено дослідження стану розвитку вітчизняних підприємств машинобудування, зокрема підприємств електротехнічної промисловості України. За підсумками дослідження виявлені основні проблеми управління забезпеченням конкурентоспроможності підприємств електротехнічної галузі та визначені сучасні напрями удосконалення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств на основі реформування та розвитку цільових систем менеджменту. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств на основі функції бажаності Харрінгтона, використання якої надає змогу отримання порівняльної динамічної та комплексної оцінки, зниження суб'єктивізму до об'єкта та предмета дослідження, одночасного застосування різнорозмірної кількісної та якісної інформації. Уточнена система показників (кількісних та

кісних), які доцільно застосовувати для оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства за функціональними сферами господарювання та отримання підсумкового інтегрального показника конкурентоспроможності підприємства.

У третьому розділі дисертації запропонована система організаційно-економічних заходів удосконалення управління конкурентоспроможністю промислового підприємства, впровадження якої дозволить трансформувати всю систему управління; ефективно використовувати внутрішні ресурси підприємства; приймати оптимальні управлінські рішення в умовах підвищеної невизначеності та ризику ринкового середовища; підвищити конкурентоспроможність підприємства і укріпити його позиції на ринку. Впроваджена апробація науково-методичного підходу оцінювання конкурентоспроможності промислового підприємства, з застосуванням функції Е. Харрінгтона, на основі даних фінансової звітності підприємств електротехнічної промисловості, які обрані для аналізу. Порівняння динаміки змін узагальнених показників рівня конкурентоспроможності підприємств та показників рівня конкурентоспроможності за їх функціональними сферами господарювання дозволяють визначити проблеми та тенденції їх розвитку. Розроблено науково-методичний підхід до кількісної оцінки фінансових ризиків при управлінні конкурентоспроможністю промислового підприємства на основі методу «матриці наслідків та ймовірностей». Обґрунтовано вплив прогнозування ймовірнісних витрат при розробки заходів управління конкурентоспроможністю підприємства на управління рівнем конкурентоспроможності промислового підприємства.

У висновках узагальнено основні результати виконаного дослідження. Таким чином, можна констатувати логічну побудову, цілісність і завершеність дисертаційної роботи О. В. Чепіжко, яка виконана на необхідному науковому рівні.

4. Значення наукових положень і висновків дисертації для науки та практики, рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методичних засад управління конкурентоспроможністю промислових підприємств на сучасному етапі соціально-економічного розвитку під впливом ринкових, неоінституційних та випадкових факторів. Отримані автором наукові результати дисертаційного дослідження створюють необхідне підґрунтя для застосування інструментів управління конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах невизначеності та ризиків ринкового середовища.

Результати дисертаційного дослідження мають прикладне значення, оскільки висновки та пропозиції доведені до рівня конкретних рекомендацій щодо: методичних засад оцінювання конкурентоспроможності промислових підприємств на основі багатовимірного методу з застосуванням функції Харрінгтона; системи параметрів для оцінки рівня конкурентоспроможності промислового підприємства за функційними сферами господарювання; запропонованої системи організаційно-економічних важелів управління конкурентоспроможністю промислового підприємства; напрямів реформування та розвитку цільових систем менеджменту з урахуванням міжнародних стандартів.

Це підтверджується документально засвідченими фактами впровадження пропозицій здобувача, зокрема в діяльності: ЗВП «Неон» УТОГ, де використані результати дослідження, враховано рекомендації щодо застосування системи організаційно-економічних заходів удосконалення механізму управління конкурентоспроможності промислового підприємства (довідка № 707 від 14.05.2021 р.); ЧАО «НКМЗ», де враховані пропозиції щодо впровадження науково-методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі застосування функції Е. Харрінгтона, що дозволяє отримати комплексну та динамічну оцінку рівня конкурентоспроможності підприємства; застосування системи параметрів за функціональними сферами підприємства при оцінюванні конкурентоспроможності підприємства (довідка № 232/15 від 11.05. 2021 р.); ТОВ «НТМЕЦ «Екосистема» - враховані пропозиції щодо

використання запропонованої системи організаційно-економічних важелів (довідка № 5 від 23.05.2021 р.).

Результати наукового дослідження рекомендуються також для впровадження у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Конкурентоспроможність підприємства», «Економічний потенціал підприємства», «Економічна ефективність інноваційних і інвестиційних процесів», що підтверджується актом впровадження Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 11.05.2021 р.).

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Отримані результати наукових досліджень, виконаних О. В. Чепіжко, опубліковані в наукових вітчизняних та закордонних виданнях. А саме, основні теоретико-методичні та прикладні положення дисертаційної роботи відображені у 25 наукових працях, із них: 2 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз, у тому числі 1 – у виданні Web of Science, 1 – у виданні Scopus; 5 – у закордонних наукових виданнях, 16 – у матеріалах конференцій. Загальний обсяг друкованих робіт складає 11,99 друк. арк., з них особисто здобувачу належить 8,87 друк. арк.

6. Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення

Позитивно оцінюючи результати дослідження, необхідно висловити окремі зауваження:

1. Вважаю за доцільне, у наведеному (підрозділ 1.1) авторському визначенні поняття: «конкурентоспроможність підприємства» (с. 63), привести пояснення - яким чином враховані положення еволюційно – неінституційного підходу дослідження конкурентного процесу на сучасному етапі еволюційного розвитку економічних теорій конкуренції та конкурентоспроможності .

2. У підрозділі 1.3 автором розроблено компонентну структуру формування механізму управління конкурентоспроможністю промислового підприємства (стор. 89-91), при цьому, доречним було б розширене пояснення вибору заходів

щодо зниження рівня невизначеності.

3. Робота значно виграла б, якщо би авторка при виокремленні домінуючих факторів забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств країн світових лідерів конкурентоспроможності (с. 77-78) приділила більше уваги питанню управління забезпеченням конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств відповідно до результатів дослідження досвіду досягнення високого рівня світової конкурентоспроможності.

4. Авторкою обґрунтовано науково-методичний підхід щодо оцінки конкурентоспроможності промислового підприємства (с. 141-149), але, при цьому, доречним було б вказати яким чином враховано вплив невизначеності при здійсненні процедури оцінювання.

5. Із урахуванням визначення негативних тенденцій розвитку вітчизняних підприємств електротехнічної промисловості (с. 114-130), потрібно було б, більше уваги приділити пошуку шляхів подолання цих тенденцій в контексті напрямків забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств.

6. У підпункті 3.1 автором запропонована система організаційно-економічних важелів управління конкурентоспроможністю промислового підприємства (с. 157-165). Але при цьому, не вказано, яким чином враховано вплив різних видів невизначеності на програмно-цільові блоки структури системи стратегування.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

На основі проведеної експертизи дисертації, автореферату та публікацій можна зробити висновок, що дисертація Олени Володимирівни Чепіжко є самостійно виконаною завершеною науковою роботою, спрямованою на вирішення важливого наукового завдання щодо удосконалення управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності ринкового середовища.

Зміст опублікованих наукових праць здобувача достатньо повно відображає основні положення дисертації. Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження і є ідентичним змісту дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота * О. В. Чепіжко на тему «Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності» є самостійною, завершеною науковою працею.

В цілому, за змістом і оформленням дисертаційна робота О.В. Чепіжко на тему «Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема пп. 9, 11, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор Чепіжко Олена Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 - економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри теоретичної
та прикладної економіки
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

I.O. Хоменко

Підпис доктора економічних наук,
професора Хоменко І.О.

ЗАСВІДЧУЮ

вчений секретар

Національного університету
«Чернігівська політехніка»,

доктор наук з державного управління, професор

I.M. Олійченко